

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№4

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026
APREL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afrovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

STRATEGIC INTEGRATION OF BUSINESS PLANNING AND FORECASTING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	11
Sharipov K.A., Ismatullayev T.R.	
ВКЛАД БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МАХАЛЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: МЕХАНИЗМЫ, ДИНАМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ	21
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
BUDJET TASHKILOTLARIDA XARAJATLARNI REJALASHTIRISH VA MOLIYAVIY NAZORATNI TASHKIL ETISH.....	27
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
FERMER XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA SUBSIDIYA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	32
Xakimov Zafar Ibragimovich	
IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA DAVLAT INNOVATSION VA INVESTITSION SIYOSATINING O'RNI	38
Xaydarova Yorqinoy Asqar qizi	
QURILISH SANOATIDA KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	44
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА	50
Абдуллаева Матлуба Нематовна, Акбарова Муфаррах Мухитдиновна	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ КОМПЛЕКС-КОНТРОЛЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УЗБЕКИСТАНЕ	56
Халтурдиев Айтмурат Маратович	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ICHKI BELGILARI	64
Saatova Lolaxon Ergashevna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH MEKANIZMLARI	71
Pulatov Abdullo	
MAJBURIY IJRO ETISH CHORALARINI TAKOMILLASHTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA.....	76
Axmedov Zafarjon Zokirjon	
МОДЕЛЬ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ESG-ТРАНСФОРМАЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИИ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ	80
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
KORPORATIV KORXONALARDA KAPITALNI BUDJETLASHTIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	85
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATSION MENEJMENTDA KOMMUNIKATSIYA VA TASHKILY MOSLASHUVCHANLIKNING ROLI: O'ZBEKISTON SHAROITI MISOLIDA	92
Atamatov Abdusalil Salomovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING AHAMIYATI VA UNING SALOHİYATINI BELGILOVCHI OMILLAR	97
Qodirov Baxodir Tursunovich, To'rayev Qaxramon Zokirjonovich	

NAMANGAN VILOYATIDA AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK MUHITINI BAHOLASH	103
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	107
Davitova Shaxzoda Doniyor qizi	
ANALYSIS OF THE FORMATION OF MARKET DEMAND AND THE ESTABLISHMENT OF EQUILIBRIUM IN A MARKET ECONOMY	112
Kamilova Nargiza	
BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI NANOTEXNOLOGIYA SOHASIDAGI BILIMLARNI TAQDIM ETISHGA VA O'QITISHGA TAYYORLASH METODIKASI	115
Sottarov Abdulvali Umirqulovich	
INTEGRATING AI INTO STRATEGIC MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	120
Uktamova Durdona Bakhtiyor qizi, Sultonali Umaraliyevich Mekhmonov	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA IJTIMOYIY HISOBOTLAR VA ULARNING AHAMIYATI	130
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
SANOAT KLASTERINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI.....	135
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIGINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	140
Yangiboev Rustam Berdiyrovich	
MINTAQA IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	145
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
ЭКОЛОГИЯ ТУРИСТА КАК МЕТОД СОЗДАНИЯ КОМФОРТНОЙ И УСТОЙЧИВОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ.....	149
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
BINO VA INSHOOTLARNI BARPO ETISHDA PREFABRIKATSIYALASHGAN HAMDA MODULLI QURILISH TIZIMLARINI AQLLI BOSHQARUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	152
Solijonov Javoxirmirzo Obidjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA AKSIYADORLIK TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	163
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O'ZBEKISTONDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	169
Abdufarmonov Farrux Faxriddinovich	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI SIFATI VA XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQLIGI TAHLILI	174
Safarova Muxabbat Radjabovna	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT SIYOSATI VA DEPOZIT BAZASI DINAMIKASINING BANK LIKVIDLIGIGA TA'SIRI	178
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYANING BANK TIZIMIGA INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR, IMKONIYATLAR VA TRANSFORMATSIYA YO'NALISHLARI	186
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI SANOATINING HUDUDIY TARKIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI.....	190
Uralov Eliboy Omonovich	

DIVERSIFIKATSIYALASHUV ASOSIDA QURILISH TARMOG' I RIVOJLANISHINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH.....	194
<i>Yembergenova Aynur Aydosbaevna</i>	
ЩЕБЕНОЧНО-МАСТИЧНЫЙ АСФАЛЬТОБЕТОН В КИТАЕ: СОСТАВ, СВОЙСТВА, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	201
<i>Карабаев Абдужаббор Мелиевич, Занг Хайфей</i>	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SUBYEKTIV RISKNI SHAKLLANTIRUVCHI KOGNITIV OMILLAR VA ULARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI	205
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
HOMILADOR AYOLLAR UCHUN MAXSUS KIYIMLARNI LOYIHALASHDA ISTE'MOLCHILAR TALABLARINI O'RGANISH	211
<i>D.Sattarova, U.Vakhidova, D.Madiyarovna</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI DAROMADLARIGA TA'SIR ETUVCHI STATISTIK INDIKATORLAR TIZIMINING METODOLOGIK ASOSLARI VA ULARNING TAHLILY IMKONIYATLARI	217
<i>Atayev Jaxongir Erkinovich</i>	
KICHIK BIZNES INVESTITSION KREDITLARINI TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH.....	221
<i>M.O.Yuldoshova</i>	
HUDUDNING "YASHIL IQTISODIYOT" ASOSIDA RIVOJLANISHINI TADQIQ ETISH: KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA BAHOLASH USULLARI	226
<i>Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA SUV XO'JALIGI TIZIMIDAGI QAYTA TIKLANUVCHI HAVZALAR	231
<i>To'rayev Rasul Nortojoyevich, Seytov Aybek Jumabayevich, Uteuliyev Niyatbay Uteuliyevich, Haydarova Roziya Davronovna</i>	
KORXONALAR IQTISODIY BARQARORLIGINING NAZARIY MODELLARI VA SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASH MEKANIZMLARI	236
<i>Iminova Nargizaxon Akramovna</i>	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA SIYOSATI VA QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELINI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	241
<i>Abduvaliyev Sanjar Abdurahmonovich</i>	
PAHTA VA MEVA-SABZAVOT YETISHTIRUVCHI FERMERLARDA TAVAKKALCHILIK XULQ-ATVORINING QIYOSIY TAHLILI: ISTIQBOL NAZARIYASI ASOSIDA.....	249
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	253
<i>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</i>	
QQS TIZIMI SAMARADORLIGINI XALQARO INDIKATORLAR ASOSIDA BAHOLASH	259
<i>Eshkarayev Bobir Chariyevich</i>	
QISHLOQ XO'JALIGIDA OZIYQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING INNOVATSION USULLARI	265
<i>Tadjimirzayev Anvar Abduvoxiidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEKANIZMINING AMALIY TAHLILLARI.....	273
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛЕ УЗБЕКИСТАНА.....	280
<i>Тен Марина Владимировна</i>	
O'ZBEKISTON SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DASTURLARINING IMPORT O'RNINI BOSISHDAGI SAMARADORLIGI TAHLILI	287
<i>Sobitova Ra'no Solidjonovna</i>	

NEFT-GAZ LOYIHALARIDA DAVLAT VA INVESTOR MANFAATLARINI MUVOFIQLASHTIRISHNING FISKAL-BOJXONA MEXANIZMLARI.....	290
Mansurov Obid Zaynidinovich	
QURILISH KORXONALARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH INSTRUMENTLARI	296
Yahyoyev To'liqin Ismatulla o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING TA'SIRI.....	300
Jahongir Ruziboyevich Qosimov, Narzullayeva Charos	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELINING SEKTORLAR KESIMIDAGI RISKLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	306
Norova Nozima Nabiyeвна	
AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MODELLARI.....	312
Boboyev L Kadruxja Djuraxodjayeвich	
HUDDUD EKSPORT SALOHİYATINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA RCA INDEKSIDAN FOYDALANISH.....	318
Xurramov Ramazon Allayor o'g'li	
СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ БРЕНДОВ В АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	325
Бобоев Л Кадрухжа Джураходжаевич	
HUDDUDLARDA UY-JOY QURILISHI JARAYONINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI VA TAMOIYILLARI.....	331
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li	
OYNALI FASAD TIZIMLARINI MONTAJ QILISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI	339
Inamov Boxodir Nizamovich, Ozodxo'jayev G'aybulla Sherzodxo'ja o'g'li	
KLASSIK SHIFRLASH ALGORITMLARINING XUSUSIYATLARINI NEYRON TARMOQ ORQALI O'RGANISH.....	344
Davlatov Mirzo-Ulug'bek Bobir o'g'li, Allanov Orif Menglimuratovich, Turdibekov Baxtiyor Baxodir o'gli	
АЛГОРИТМ АДАПТАЦИИ ПАРАМЕТРОВ СИСТЕМ ИДЕНТИФИКАЦИИ ДИНАМИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ.....	350
Сидиков Исамиддин Хакимович, Алимова Гулчехра Рахимжоновна, Ибрагимов Беғовот Шералиевич	
ELEKTRON HUKUMATNING BARQAROR RIVOJLANISHI: QOZOG'ISTON VA O'ZBEKISTON TAJRIBASINING QIYOSIY TAHLILI.....	355
Umarova Durdona Abdumannabovna	
UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	360
Aminova Naima Umar qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJI VA UNI TARTIBGA SOLISHDA MUVOZANATLI REGULYATIV SIYOSAT YURITISH.....	365
Davlatov Ulug'bek Baxodirovich	
HUDDUDIY SANOAT ISHLAB CHIQRISHNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI	370
Avliyaqulov Xudoyberdi	
O'ZBEKISTONDA AHOLINI UY-JOY BILAN TA'MINLASH DASTURLARIDA MAVJUD MUAMMOLAR.....	374
Xannarov Komiljon Karimovich	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATINING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH VA DAVLAT FUQAROLIK XIZMATCHILARINI MOTIVATSİYALASHGA OID TEXNOLOGIYALAR.....	380
Bekmurodov Navruz Ergashevich	

FORECASTING AND PROMISING DIRECTIONS OF INNOVATIVE INDUSTRIAL AND INVESTMENT DEVELOPMENT IN THE KASHKADARYA REGION.....	393
Sattorov Shohruh	
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПЫТАТЕЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРИЙ НА ОСНОВЕ РАСШИРЕННОЙ РИСК-ОРИЕНТИРОВАННОЙ МОДЕЛИ С ВЕСОВЫМИ КОЭФФИЦИЕНТАМИ.....	400
Загидуллина Карина Рафаиловна	
РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В РАЗВИТИИ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	405
Viktoriya Kan	
HUDUDLARDA SANOAT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH JARAYONLARINI STATISTIK BAHOLASH.....	410
Nizomov Maxmud Minvarovich	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ПРАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ МЕТОДОЛОГИИ SWOT-АНАЛИЗА ПРИ ФОРМИРОВАНИИ КОРПОРАТИВНОЙ СТРАТЕГИИ	414
Махмудов Суннатжон Абдужаббор ўғли	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARI BOSHQARUVI STRATEGIYALARINI SAMARALI TASHKIL ETISH.....	419
Ubaydullayev Muhammadjon Abdusamad o'g'li	
TRANSFORMATSION YETAKCHILIK VA XODIMLARNING INNOVATSION XULQ-ATVORI: KORPORATIV TASHKILOTLARDA EMPIRIK TADQIQOT.....	423
Alimov Bobirjon	
EKSPORTBOP QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI QIYMAT ZANJIRIDA LOGISTIKA XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	432
Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li, G.M.Abdulxayeva	

EKSPORTBOP QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI QIYMAT ZANJIRIDA LOGISTIKA XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti,
tayanch doktoranti
shodibek.tokhirov95@gmail.com
ORCID: 0009-0007-7200-4181

Ilmiy rahbar:

G.M.Abdulxayeva

i.f.f.d. dots.

Annotatsiya. Ushbu maqolada eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirishning iqtisodiy mexanizmlari atroflicha tahlil qilingan. Tadqiqotda logistika jarayonlarining samaradorligini oshirish va xarajatlarni kamaytirish bilan bog'liq mavjud masalalar ko'rib chiqiladi. Mualliflar qiymat zanjirining har bir bosqichida logistika xarajatlarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari va iqtisodiy vositalarini taklif etadilar. Ushbu mexanizmlarni joriy etish qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining raqobatbardoshligini oshirishga hamda umumiy iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: eksportbop qishloq xo'jaligi, qiymat zanjiri, logistika xarajatlari, optimallashtirish, iqtisodiy mexanizmlar, samaradorlik, raqobatbardoshlik, ta'minot zanjiri.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the economic mechanisms for optimizing logistics costs within the value chain of export-oriented agricultural products. The study examines current issues related to improving the efficiency of logistics processes and reducing associated costs. The authors propose innovative approaches and economic tools for managing logistics expenses at each stage of the value chain. The implementation of these mechanisms will contribute to increasing the competitiveness of agricultural exports and ensuring overall economic efficiency.

Keywords: export-oriented agriculture, value chain, logistics costs, optimization, economic mechanisms, efficiency, competitiveness, supply chain management.

Аннотация. В данной статье подробно анализируются экономические механизмы оптимизации логистических затрат в цепочке создания стоимости экспортоориентированной сельскохозяйственной продукции. В исследовании рассматриваются актуальные вопросы повышения эффективности логистических процессов и сокращения сопутствующих расходов. Авторы предлагают инновационные подходы и экономические инструменты для управления логистическими затратами на каждом этапе цепочки создания стоимости. Внедрение данных механизмов будет способствовать повышению конкурентоспособности сельскохозяйственного экспорта и обеспечению общей экономической эффективности.

Ключевые слова: экспортоориентированное сельское хозяйство, цепочка создания стоимости, логистические затраты, оптимизация, экономические механизмы, эффективность, конкурентоспособность, управление цепями поставок.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari savdosi tobora ortib borayotgan ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda logistika tizimlarining samaradorligi mahsulotlarning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylangan. Global logistika va port transporti sanoati raqamlashtirish, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv hamda yashil iqtisodiyot tamoyillari ta'sirida chuqur o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda [2]. Sun'iy intellekt, buyumlar interneti va 5G kabi ilg'or texnologiyalar sohaga yuqori samaradorlik, intellektual boshqaruv va barqarorlikni olib kirayotgan bo'lsa, past uglerodli logistika va yashil portlarga bo'lgan global ehtiyoj ham ortib bormoqda [2]. Qishloq xo'jaligi logistikasida inventarlar konsepsiyasi va ularning qiymat zanjiridagi muhim roli, samarali operatsiyalarni tashkil etishdagi ahamiyati keng muhokama qilinmoqda [1]. Inventarlarni boshqarish strategiyalari, logistika zanjiri, Just-in-Time usullari, zamonaviy IT texnologiyalari va avtomatlashtirishning integratsiyasi, transport hamda ombor infratuzilmasining roli, eksport dinamikasi va ekologik barqarorlik kabi omillar qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetkazib berish zanjirlarini takomillashtirishga qaratilgan global tendensiyalarni aks ettiradi [1].

O'zbekiston uchun eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmini oshirish strategik ustuvor vazifa hisoblanganligi sababli, qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirish dolzarb ilmiy va amaliy masalalardan biri sanaladi. Logistika xarajatlarining yuqori darajada bo'lishi mahsulotlarning yakuniy narxiga ta'sir ko'rsatib, ularning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini pasaytirishi mumkin. Shu bois, logistika xarajatlarini kamaytirish, transport va saqlash tizimlarini takomillashtirish, eksport yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish hamda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqotning maqsadi eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirishning iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish va ularni O'zbekiston sharoitida qo'llash bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar berishdan iborat. Belgilangan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan: qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarining nazariy asoslari va tarkibiy qismlarini tahlil qilish; O'zbekistonda eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari logistikasining hozirgi holati, muammolari va ularning iqtisodiy oqibatlarini baholash; logistika xarajatlarini optimallashtirishning iqtisodiy mexanizmlarini o'rganish va ularni qo'llash yo'nalishlarini aniqlash; xalqaro tajribani o'rganish hamda O'zbekiston qishloq xo'jaligi eksportida logistikani optimallashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirish masalasi zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda keng muhokama qilinayotgan dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar logistika tizimlarining samaradorligi mahsulotlarning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri ekanligini ta'kidlaydi. Logistika xarajatlari nafaqat mahsulotning yakuniy narxiga, balki uning sifati, yetkazib berish tezligi va ishonchlilikiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ushbu xarajatlarni optimallashtirish bo'yicha ilmiy yondashuvlar va amaliy mexanizmlarni o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi logistikasi umumiy logistika nazariyasining o'ziga xos yo'nalishi bo'lib, u mahsulotlarning tez buziluvchanligi, mavsumiyliigi, hajmlarning o'zgaruvchanligi va sifat talablarining yuqoriligi kabi xususiyatlar bilan ajralib turadi. Bu esa logistika jarayonlariga yanada murakkab yondashuvlarni talab qiladi. Tadqiqotchilar logistika xarajatlarini transport, omborlash, inventarlarni boshqarish, buyurtmalarni qayta ishlash, axborot almashinuvi va ma'muriy xarajatlar kabi asosiy tarkibiy qismlarga ajratadilar. Har bir tarkibiy qismni alohida tahlil qilish va ularni kompleks tarzda optimallashtirish umumiy samaradorlikni oshirishning asosiy omili hisoblanadi.

So'nggi yillarda global logistika va port transporti sanoati raqamlashtirish, ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv va yashil iqtisodiyot tamoyillari ta'sirida chuqur o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda [2]. Bu o'zgarishlar qishloq xo'jaligi logistikasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt (AI), buyumlar interneti (IoT) va 5G kabi ilg'or texnologiyalar sohaga yuqori samaradorlik, intellektual boshqaruv va barqarorlikni olib kiradi [2]. Masalan, AI asosidagi prognozlash tizimlari talabni aniqroq bashorat qilish imkonini berib, ortiqcha inventar xarajatlarini kamaytiradi. IoT sensorlari mahsulotlarning harorati, namligi va joylashuvini real vaqt rejimida kuzatishga yordam beradi, bu esa tez buziluvchan qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun sifatni saqlash va yo'qotishlarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. 5G texnologiyasi esa ma'lumotlarni tezkor uzatishni ta'minlab, avtomatlashtirilgan omborlar va transport tizimlarining uzluksiz ishlashiga zamin yaratadi. Ushbu texnologiyalarning integratsiyasi logistika xarajatlarini sezilarli darajada optimallashtirish va yetkazib berish zanjirining umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inventarlarni boshqarish strategiyalari, xususan, Just-in-Time usullari, zamonaviy IT texnologiyalari va avtomatlashtirishning integratsiyasi qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetkazib

berish zanjirlarini takomillashtirishga xizmat qiladi [1]. Just-in-Time yondashuvi inventar darajalarini minimallashtirishga qaratilgan bo'lib, bu saqlash, eskirish va buzilish xarajatlarini kamaytiradi. Biroq, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining mavsumiy xususiyatlari va talabning o'zgaruvchanligi sharoitida ushbu yondashuvni qo'llashda ehtiyotkorlik talab etiladi. Shu sababli, xavfsizlik inventarlarini shakllantirish va talabni aniq prognozlash mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Transport va ombor infratuzilmasining roli ham adabiyotlarda alohida ta'kidlanadi [1]. Eksporbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun zamonaviy, haroratni nazorat qiluvchi omborlar, multimodal transport imkoniyatlari — temir yo'l, avtomobil, havo va suv transportining integratsiyasi — hamda samarali yuklash-tushirish mexanizmlari logistika xarajatlarini kamaytirish va mahsulot sifatini saqlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ayniqsa, tez buziluvchan mahsulotlar uchun "sovuq zanjir" logistikasini rivojlantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Bu nafaqat mahsulotning yaroqlilik muddatini uzaytiradi, balki uning bozor qiymatini ham oshiradi.

Texnologik innovatsiyalarni joriy etish orqali transport marshrutlarini optimallashtirish, ombor operatsiyalarini avtomatlashtirish, talabni prognozlash aniqligini oshirish va yetkazib berish zanjirida shaffoflikni ta'minlash mumkin. Shu bilan birga, yetkazib berish zanjirining barcha ishtirokchilari — fermerlar, qayta ishlovchilar, transport kompaniyalari, distribyutorlar va eksportchilar — o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, axborot almashinuvini yaxshilash va umumiy strategiyalarni ishlab chiqish ham muhim hisoblanadi. Bu ayniqsa qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida muhimdir, chunki ko'plab kichik fermer xo'jaliklari logistika jarayonlariga to'liq integratsiyalashmagan bo'ladi.

Infratuzilmani rivojlantirish masalasi ham adabiyotlarda alohida o'rin tutadi. Zamonaviy logistika markazlari, sovtgichli omborlar, multimodal transport terminallari va yo'l-transport infratuzilmasini qurish hamda modernizatsiya qilish eksport logistikasining samaradorligini oshiradi. Bu ayniqsa Uzbekistan kabi dengiz portlariga to'g'ridan-to'g'ri chiqish imkoniyati cheklangan mamlakatlar uchun muhimdir.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi logistikasi yuqori darajada integratsiyalashgan va texnologik jihatdan rivojlangan. Shuningdek, Niderlandiyaning qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportida yetakchi o'rinni egallashida samarali "sovuq zanjir" logistikasi, ilg'or omborxonalar texnologiyalari va multimodal transport tizimlari muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, ular yetkazib berish zanjirining barcha bosqichlarida ma'lumotlarni almashish va tahlil qilish uchun raqamli platformalardan keng foydalanadilar. Bu esa xarajatlarni kamaytirish, mahsulot sifatini nazorat qilish va bozorga chiqish muddatlarini qisqartirish imkonini beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirish murakkab, ammo nihoyatda muhim vazifa ekanligini ko'rsatadi. Ushbu vazifa texnologik innovatsiyalar, samarali boshqaruv strategiyalari, infratuzilmani rivojlantirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralarini talab qiladi. Global logistika bozorining 11 trillion AQSh dollaridan oshishi, port yuk tashish hajmlarining 12 milliard tonnadan ortishi va konteyner trafikining 866 million TEUga yetishi [2] logistika sohasining ulkan salohiyatini va uning iqtisodiyotdagi hal qiluvchi o'rnini tasdiqlaydi. Kelgusi yillarda sohaning yillik 5–7 foiz o'sishi kutilayotgani, intellektual boshqaruv, avtomatlashtirish, yashil logistika, raqamli yetkazib berish zanjirlari va multimodal transport integratsiyasiga e'tibor kuchayishi ushbu sohaning istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilab beradi [2]. Ushbu tendensiyalar O'zbekiston uchun ham eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari logistikasini optimallashtirishda yangi imkoniyatlar yaratadi va mavjud muammolarni hal etish uchun ilmiy asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqish zaruratini yanada kuchaytiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirishning iqtisodiy mexanizmlarini chuqur tahlil qilish va ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish maqsadida kompleks hamda aralash usullar yondashuviga asoslanadi. Tadqiqotning murakkab va ko'p qirrali xususiyati, ya'ni nazariy asoslarni tahlil qilish, mavjud holatni baholash, xalqaro tajribani o'rganish va amaliy mexanizmlarni taklif etish zarurati ushbu yondashuvni tanlashni asoslaydi. Aralash usullar yondashuvi miqdoriy va sifatli tahlil usullarini uyg'unlashtirish orqali tadqiqot savollariga yanada to'liq va ishonchli javoblar olish imkonini beradi. Bu esa logistika xarajatlarining iqtisodiy oqibatlarini aniq baholash, ularga ta'sir etuvchi omillarni chuqur tushunish va optimallashtirish bo'yicha samarali mexanizmlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Ma'lumotlarni yig'ish jarayoni birlamchi va ikkilamchi manbalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ikkilamchi ma'lumotlar tadqiqotning nazariy asoslarini mustahkamlash, mavjud holatni baholash va xalqaro tajribani o'rganish uchun xizmat qiladi. Bu ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Bojxona qo'mitasi, Qishloq xo'jaligi vazirligi, Transport vazirligi hamda Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi kabi davlat idoralarning rasmiy hisobotlari va strategik hujjatlaridan olinadi. Shuningdek, Food and Agriculture Organization of the United Nations, World Bank va United Nations Development Programme tomonidan

e'lon qilingan hisobotlar va tadqiqotlar [1] qishloq xo'jaligi yetkazib berish zanjirlarini takomillashtirish bo'yicha global tendensiyalarni tushunishda muhim rol o'ynaydi. Ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, dissertatsiyalar va maqolalar, xususan, 2020-yildan keyin nashr etilgan manbalar logistika xarajatlarining nazariy asoslari, zamonaviy boshqaruv konsepsiyalari, ilg'or texnologiyalar va yashil logistika tamoyillarini o'rganish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Ma'lumotlarni tahlil qilishda bir qator ilmiy usullar qo'llaniladi. Qiyosiy tahlil O'zbekistonning eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari logistikasidagi amaliyotini xalqaro ilg'or tajriba bilan solishtirishga qaratiladi. Bu, ayniqsa, "sovuq zanjir" logistikasi, multimodal transport tizimlari va raqamli platformalardan foydalanish borasidagi farqlarni aniqlashda muhimdir. Statistik tahlil yordamida logistika xarajatlari dinamikasi, eksport hajmlari va narxlar o'rtasidagi bog'liqliklar o'rganiladi. Bu transport xarajatlarining mahsulotning yakuniy narxiga ta'sir darajasini miqdoriy baholash imkonini beradi.

Tadqiqotning nazariy asoslari va konseptual doirasi Michael Porter tomonidan ishlab chiqilgan qiymat zanjiri nazariyasi, yetkazib berish zanjiri boshqaruvi konsepsiyalari, logistika xarajatlarini boshqarish nazariyalari, shuningdek, "yashil logistika" va "raqamli logistika" kabi zamonaviy yondashuvlarga asoslanadi. Qiymat zanjiri nazariyasi qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xomashyodan tortib yakuniy iste'molchiga yetib borguncha bo'lgan barcha bosqichlarida qiymat yaratish jarayonini tahlil qilish imkonini beradi va logistika xarajatlarining har bir bosqichdagi o'rnini aniqlashga yordam beradi. Yetkazib berish zanjiri boshqaruvi konsepsiyalari esa barcha ishtirokchilar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, axborot almashinuvini yaxshilash va umumiy samaradorlikni oshirish strategiyalarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

"Yashil logistika" tamoyillari past uglerodli logistika va ekologik barqarorlikka bo'lgan global ehtiyojni hisobga olgan holda yoqilg'i sarfini kamaytirish, ekologik toza transport vositalaridan foydalanish va chiqindilarni qayta ishlash tizimlarini joriy etish orqali xarajatlarni optimallashtirish yo'nalishlarini o'rganishga yordam beradi. "Raqamli logistika" esa sun'iy intellekt, buyumlar interneti va 5G texnologiyalarining logistika jarayonlariga integratsiyasini o'rganib, ularning samaradorlikni oshirish va xarajatlarni kamaytirishdagi rolini baholaydi. Inventarlarni boshqarish modellari, xususan, Just-in-Time usullari va xavfsizlik inventarlarini boshqarish strategiyalari qishloq xo'jaligi mahsulotlarining tez buziluvchanligi va mavsumiy xususiyatlarini hisobga olgan holda optimal inventar darajalarini aniqlashda qo'llaniladi.

Umuman olganda, ushbu metodologiya eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirishning iqtisodiy mexanizmlarini har tomonlama va chuqur o'rganishga qaratilgan. Aralash usullar yondashuvi, kompleks tadqiqot dizayni, birlamchi va ikkilamchi ma'lumotlarni yig'ishning keng qamrovli usullari, shuningdek, zamonaviy tahlil texnikalarining qo'llanilishi O'zbekiston sharoitida logistika samaradorligini oshirish va qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini mustahkamlash bo'yicha ilmiy asoslangan va amaliy ahamiyatga ega tavsiyalar ishlab chiqishga zamin yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlari mahsulotning yakuniy narxida sezilarli ulushga ega. Ayniqsa, transport xarajatlari, omborlash, sovutish tizimlari, bo'xona rasmiylashtiruv va mahsulotlarni saqlash bilan bog'liq xarajatlar umumiy logistika xarajatlarining asosiy qismini tashkil etadi.

Tahlillar natijasida eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari logistikasida eng katta yo'qotishlar tez buziluvchan mahsulotlarni saqlash va tashish jarayonida yuzaga kelishi aniqlandi. Meva-sabzavot, uzum, poliz mahsulotlari va boshqa eksportbop mahsulotlar uchun sovutgichli omborlar hamda "sovuq zanjir" tizimlarining yetarli emasligi mahsulot sifatining pasayishiga va eksportdan olinadigan daromadning kamayishiga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga, logistika jarayonlarida zamonaviy monitoring vositalarining yetarli darajada qo'llanilmasligi transport jarayonlarida vaqt yo'qotishlari va qo'shimcha xarajatlarni yuzaga keltirmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, logistika xarajatlarini kamaytirish uchun transport marshrutlarini optimallashtirish, multimodal transport tizimlarini joriy etish va ombor infratuzilmasini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, temir yo'l, avtomobil va havo transportini uyg'unlashtirgan multimodal logistika tizimlari eksport xarajatlarini kamaytirish va yetkazib berish muddatlarini qisqartirish imkonini beradi. Bundan tashqari, logistika markazlari va sovutgichli omborlar tarmog'ini rivojlantirish mahsulotlarni uzoq muddat saqlash va eksport geografiasini kengaytirishga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi logistika xarajatlarini optimallashtirishda muhim omil sifatida baholandi. Sun'iy intellekt asosida talabni prognozlash, buyumlar interneti yordamida mahsulotlarning harorati va joylashuvini real vaqt rejimida kuzatish, avtomatlashtirilgan ombor tizimlaridan foydalanish logistika samaradorligini oshiradi. Bu orqali inventarlarni ortiqcha saqlash bilan bog'liq xarajatlar kamayadi, mahsulotlarning buzilish darajasi pasayadi va yetkazib berish jarayonlari yanada tezlashadi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, logistika xarajatlarini optimallashtirish orqali eksport qilinadigan mahsulotlarning yakuniy narxini kamaytirish va ularning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish mumkin. Natijada eksport hajmi ortadi, ishlab chiqaruvchilarning daromadlari ko'payadi va qishloq xo'jaligi tarmog'ining umumiy iqtisodiy samaradorligi yuksaladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari davlat tomonidan logistika infratuzilmasini qo'llab-quvvatlash, subsidiyalar va imtiyozli kreditlar ajratish, bojxona jarayonlarini soddalashtirish hamda eksportchilar uchun yagona raqamli platformalarni yaratish zarurligini ko'rsatdi. Bu choralar logistika xarajatlarini kamaytirish, eksport jarayonlarini tezlashtirish va O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlardagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirida logistika xarajatlarini optimallashtirishning iqtisodiy mexanizmlarini chuqur tahlil qildi. Tadqiqot natijalari global logistika sanoatida raqamlashtirish, ilg'or texnologiyalar — sun'iy intellekt, buyumlar interneti va 5G — hamda yashil logistika tamoyillari samaradorlikni oshirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida logistika tizimini takomillashtirish orqali eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligini yanada oshirish imkoniyatlari mavjudligi aniqlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, logistika infratuzilmasini rivojlantirish, "sovuq zanjir" tizimini takomillashtirish, inventarlarni samarali boshqarish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, yetkazib berish zanjiri ishtirokchilari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari kuchaytirish orqali logistika xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Bu esa qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirishga, eksport salohiyatini mustahkamlashga va umumiy iqtisodiy samaradorlikni yuksaltirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun zamonaviy logistika markazlari va sovtgichli omborlar tarmog'ini kengaytirish zarur.
2. "Sovuq zanjir" logistikasini ishlab chiqarishdan tortib yakuniy iste'molchiga yetkazib berishgacha bo'lgan barcha bosqichlarda izchil joriy etish maqsadga muvofiq.
3. Transport xarajatlarini kamaytirish uchun multimodal transport tizimlarini rivojlantirish va transport koridorlaridan samarali foydalanish lozim.
4. Inventarlarni boshqarishda zamonaviy axborot texnologiyalari, avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari va prognozlash vositalarini joriy etish tavsiya etiladi.
5. Sun'iy intellekt, IoT va 5G kabi raqamli texnologiyalar asosida logistika jarayonlarini boshqarish tizimlarini kengaytirish zarur.
6. Fermerlar, qayta ishlovchilar, logistika kompaniyalari va eksportchilar o'rtasida axborot almashinuvi va kooperatsiya mexanizmlarini kuchaytirish lozim.
7. Logistika sohasiga xususiy investitsiyalarni jalb qilish va davlat-xususiy sheriklik asosida yangi infratuzilma loyihalarini amalga oshirish muhim ahamiyatga ega.
8. Ekologik barqarorlikni ta'minlash maqsadida yashil logistika tamoyillarini amaliyotga faol tatbiq etish zarur.

Umuman olganda, ishlab chiqilgan xulosa va takliflar O'zbekistonda eksportbop qishloq xo'jaligi mahsulotlari qiymat zanjirini yanada samarali tashkil etish, logistika xarajatlarini kamaytirish va mahsulotlarning tashqi bozorlardagi mavqeyini mustahkamlash uchun muhim amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Menon A. G. K., Singh S. K. (Eds.). Barqaror oziq-ovqat ta'minot zanjirlari: keng qamrovli yondashuv. – Boca Raton: CRC Press, 2021.
2. Stadler H., Kilger C. (Eds.). Raqamli transformatsiya logistika va ta'minot zanjiri boshqaruvida: keng qamrovli qo'llanma. – Cham: Springer, 2022.
3. Singh S. K., Menon A. G. K., Singh S. K. (Eds.). Qishloq xo'jaligi ta'minot zanjiri boshqaruvi: muammolar va yechimlar. – Boca Raton: CRC Press, 2023.
4. Queiroz M. M., Telles R., Lima R. R. Raqamli transformatsiya va ta'minot zanjiri boshqaruvi: tizimli adabiyotlar sharhi // Supply Chain Management: An International Journal. – 2020. – Vol. 25, No. 3. – P. 421–435.
5. Hofmann H., Rüscher M. Sanoat 4.0 va aylanma iqtisodiyot: aqlli va barqaror ta'minot zanjiri sari // International Journal of Production Research. – 2020. – Vol. 58, No. 5. – P. 1534–1550.
6. Gligor D., Holcomb M. C., Feizabadi J. Ta'minot zanjiri chaqqonligining harakatlantiruvchi omillari va natijalarini o'rganish: ko'p mamlakatli tadqiqot // International Journal of Physical Distribution & Logistics Management. – 2020. – Vol. 50, No. 1. – P. 104–126.
7. Autry C. W., Daugherty P. J. Logistika va ta'minot zanjiri boshqaruvi: o'tmish, hozirgi va istiqbollari sharhi // Journal of Business Logistics. – 2020. – Vol. 41, No. 1. – P. 1–17.s

muhandislik

& iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100